

1.4.2009

Dnro 97/4/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

TOIMEENTULOHAKEMUKSEN OHJAUksesta ON Käytävä SELVÄsti ILMI VÄLttÄMÄttÖ- MÄt SELVITYKset

1 KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle 9.1.2008 osoittamassaan kirjeessä Vantaan sosiaali- ja terveystoimen etuuskäsittelijän 15.11.2007 ja 18.12.2007 tekemiä toimeentulotukipäätöksiä, joissa todettiin, että hänen tuli seuraavaan hakemukseensa liittää mm. selvitys siitä, mistä hän oli hakenut työtä yhteystietoineen.

Kantelija pyysi oikeusasiamiehen kannanottoa siitä, oliko sosiaaliviranomaisella oikeus yksityisyyden suojan säännökset huomioon ottaen vaatia häneltä edellä mainittuja tietoja ja siitä, oliko lainmukais- ta antaa ymmärtää, että kyseisten tietojen antaminen oli toimeentulotuen saamisen edellytys.

3 RATKAISU

3.1 Toimeentulotuen hakijan velvollisuus tietojen antamiseen

Toimeentulotukilain 2 §:n mukaan toimeentulotukeen on oikeus jokaisella, joka on tuen tarpeessa ja joka ei saa toimeentuloaan omalla ansiotyöllään tai muulla lainkohdassa tarkoitettulla tavalla. Toimeentulotukilain 2 a §:ssä säädetään tuen hakijan velvollisuudesta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon ja mahdollisuudesta toimeentulotuen perusosan alentamiseen, ellei hakija menettele näin. Toimeentulotukilain 10 §:ssä säädetään tarkemmin toimeentulotuen perusosan suuruuden alentamisen edellytyksistä.

Toimeentulotukilain 17 §:n mukaan toimeentulotuen hakijan on annettava toimielimelle kaikki tiedos- saan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot. Myös sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (jäljempänä sosiaalihuollon asiakaslaki) asiakas veloitetaan antamaan ne tiedot, joita toimielin tai sen päätäntävaltaa käyttävä viranhaltija tarvitsee sosiaa- lihuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa.

3.2 Arviointi

Viranhaltijan 15.11.2007 tekemässä päätöksessä todettiin, että " - - -seuraavan toimeentulotukihakemuksen liitteeksi on esitettävä työnhakijan asiakaskortti ja työnhakusuunnitelma sekä selvitys mistä on töitä hakenut yhteystietoineen". Päätöksessä 18.12.2007 puolestaan todettiin, että " - - - jatkohakemuksen liitteeksi on esitettävä työnhakijan asiakaskortti ja selvitys työnhausta".

Sosiaali- ja terveystoimen selvityksen mukaan kantelija oli pitkäaikainen toimeentulotuen asiakas ja hän oli työvoiman palvelukeskuksen palvelujen piirissä. Selvityksen mukaan toimeentulotuen saannin edellytykseksi ei ko. päätöksissä asetettu sitä, että hänen tuli esittää selvitystä työnhaustaan. Tikurilan sosiaaliasema oli selvityksen mukaan vaatinut tällaisia selvityksiä aktivoitakseen asiakasta työnhakuun. Kirjallisessa menettelyssä oli tarkoitus ohjata asiakasta omatoimisuuteen työnhaussa ja saada palautetta asian käsittelijälle asiakkaan työnhakutilanteesta. Selvityksen mukaan tiedot eivät olleet toimeentulotuen myöntämisen edellytyksenä.

Toimeentulotuen hakijan on siis esitettävä toimeentulotuen määräämiseksi välttämättömät tiedot. Hakijan työnhaun aktiivisuudella on merkitystä myös toimeentulotuen määräämisessä. Näin on esimerkiksi perusosan alentamista koskevan toimeentulotukilain 10 §:n soveltamisessa. Kantelija oli kuitenkin ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi ja hän sai työmarkkinatukea, joten toimeentulotuen perusosan alentamisesta ei hänen kohdallaan ollut kysymys. Asiakirjoista ei ilmene muutenkaan syytä, jonka perusteella selvityksen esittäminen hänen hakemistaan työpaikoista olisi ollut toimeentulotuen määräämiseksi välttämätöntä.

Sosiaali- ja terveystoimi totesi selvityksessään, että pyydetyt tiedot eivät olleet toimeentulotuen myöntämisen edellytyksenä, vaan niiden tarkoitus oli aktivoida asiakasta omatoimiseen työnhakuun.

Toimeentulotuen asiakkaalle on laadittava sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:ssä tarkoitettu palvelu-, hoito- kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön toimeentulotuen soveltajille tarkoittamassa oppaassa (sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:11, s. 64) todetaan, että itsenäisen suoriutumisen edistämistä tähtäävään suunnitelmaan voidaan sisällyttää mm. viimeisimmät työsuhteet ja niiden kesto, työttömyyden syy ja kesto ja asiakkaan työnhakutavoitteet ja suunnitelmat. Vaikka oppaassa tässä kohtaa tarkoitetaankin perusosan alentamisen yhteydessä laadittavaa suunnitelmaa, mainitut tiedot voivat räkemykseni mukaan olla tarpeellisia muidenkin työttömyyden vuoksi toimeentulotukea saavien hakijoiden itsenäisen suoriutumisen tukemista suunniteltaessa. Tällaisia tietoja voidaan siis käsitykseni mukaan hakijalta sinänsä pyytää, mutta niiden esittäminen ei voi mielestäni olla työmarkkinatukea saavan henkilön toimeentulotukihakemuksen käsittelemisen edellytys.

Hallintolain 9 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Asiallisen, selkeän ja ymmärrettävän kielenkäytön vaatimukseen kuuluu sellainen ilmaistapa, jonka perusteella hallinnon asiakkaan voidaan olettaa yksiselitteisesti ymmärtävän asian sisällön.

Toimeentulotukihakemusta koskevasta ohjauksesta onkin mielestäni käytävä selvästi ilmi, mitkä pyydetyistä selvityksistä ovat toimeentulotukihakemuksen käsittelemiseksi välttämättömät. Nähdäkseni kantelijan toimeentulotukipäätöksiin kirjattu ohjaus saattoi tältä osin antaa harhaanjohtavan käsityksen.

TOIMENPITEET

Saatan Tikkurilan sosiaaliaseman viranhaltijoiden tietoon (kohdassa 3.2) esittämäni käsityksen siitä, että kyseiset yksityiskohtaiset työnhakutiedot eivät ole työmarkkinatukea saavan henkilön toimeentulotuen määräämisessä välttämättömiä. Kiinnitän samalla viranhaltijoiden huomiota siihen, että toimeentulotukihakemusta koskevista ohjeista tulee selkeästi käydä ilmi, mitkä pyydetyistä selvityksistä ovat välttämättömiä hakemuksen käsittelemiseksi.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimelle saatettavaksi Tikkurilan sosiaaliaseman viranhaltijoiden tietoon.